

РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМАНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РИНКУ
МАЙНОВОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІANALYSIS OF THE CURRENT STATE
OF THE PROPERTY INSURANCE MARKET IN UKRAINE

У статті проаналізовано особливості сучасного стану ринку майнового страхування. Досліджена динаміка страхових премій та страхових виплат в галузі майнового страхування, в процесі якої окреслено тенденції щодо зменшення кількості укладених договорів у цій підгалузі. Окреслено чинники, що стримують розвиток майнового страхування. Досліджено програми зі страхування майна, що пропонують страховики України. Виділено перспективні напрями розвитку майнового страхування в Україні.

Ключові слова: страхові ризики, страхування, страхова премія, страхова виплата, майнове страхування, страховий ринок, страхові компанії, страховий продукт.

В статье проанализированы особенности современного состояния рынка имущественного страхования. Исследована динамика страховых премий и страховых выплат в области имущественного страхования, в процессе которой обозначены тенденции уменьшения количества заключенных договоров в данной подотрасли. Определены факторы, сдерживающие развитие имущественного страхования.

Исследованы программы по страхованию имущества, которые предлагают страховщики Украины. Выделены перспективные направления развития имущественного страхования в Украине.

Ключевые слова: страховые риски, страхование, страховая премия, страховая выплата, имущественное страхование, страховой рынок, страховые компании, страховой продукт.

The article analyses the peculiarities of the current state of the property insurance market. The dynamics of insurance premiums and insurance payments in the field of property insurance, in the process of which outlined the tendency to reduce the number of contracts concluded in this sub-sector, are studied. The factors hindering the development of property insurance are outlined. Investigated property insurance programs offered by insurers of Ukraine. The perspective directions of development of property insurance in Ukraine are highlighted.

Key words: insurance risks, insurance, insurance premium, insurance payment, property insurance, insurance market, insurance companies, insurance product.

УДК 368

Братюк В.П.к.е.н., доцент кафедри фінансів
Мукачівський державний університет**Меденці І.І.**магістр
Мукачівський державний університет

Постановка проблеми. Сучасні трансформаційні процеси світової та національної економіки зумовлюють необхідність розвитку ринку страхування майна. Підгалузь майнового страхування є обов'язковим елементом кожної соціально-економічної системи суспільства. Ефективне функціонування економіки України неможливе без розвинутої системи страхування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню важливих питань теорії та практики страхування майна присвячено праці багатьох зарубіжних та вітчизняних учених, таких як В.Д. Базилевич, О.Д. Вовчак, О.С. Бойко, С. Осадець, С.О. Рубан В. Райхер, А. Манес, Д. Діксон, Д. Бланд, Я. Шумелда та ін.

Формулювання цілей статті. Метою нашого дослідження є визначення сучасних тенденцій ринку майнового страхування України, що є найбільш ефективним, раціональним та доступним механізмом поновлення порушених майнових прав та майнових інтересів громадян.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досліджуючи ринок страхування в Україні, можна визначити, що найбільшу питому вагу в його струк-

турі займає галузь майнового страхування. Страхування майна – це галузь страхування, яка складається з різних видів страхування юридичних і фізичних осіб, де об'єктом купівлі-продажу виступає майновий інтерес, що не суперечить чинному законодавству і пов'язаний з володінням, користуванням і розпорядженням різного виду майна.

Страхування майнових ресурсів у сучасних умовах є засобом захисту, за допомогою якого можна мінімізувати негативну дію різноманітних явищ у суспільному житті і навіть превентивними діями вплинути на них чи взагалі усунути небажані наслідки їхньої дії. Отже, об'єктивна необхідність існування та розвитку майнового страхування в нашій державі викликана тим, що воно є ефективним і водночас раціональним, економічним та доступним засобом захисту майнових інтересів як суб'єктів господарювання, так і громадян.

Страхування майна належить до галузі захисту майнових інтересів страхувальників, яка розвивається досить стрімко. Зростає значення страхування майна як одного з важливих інструментів захисту майнових інтересів юридичних та фізичних осіб. Обсяги страхових операцій на фінансо-

вому ринку щорічно зростають. Надаючи страхові послуги, страхові організації здійснюють рух коштів на ринку капіталу. Страхові премії, що акумулюють страховики, є додатковим джерелом для здійснення інвестиційної діяльності. Майнове страхування виконує дві важливі функції [1]:

- звільняє бюджет від видатків на відшкодування збитків у разі настання страхових випадків;
- виступає джерелом довгострокових інвестицій.

У практиці страхування майна використовують різні класифікаційні ознаки, відповідно до яких можна поділити цю галузь страхування (рис. 1).

Страховальниками під час укладання договору майнового страхування можуть бути як юридичні, так і фізичні особи. Залежно від того, хто виступає у ролі страховальника, ця галузь страхування класифікується на дві підгалузі.

Договори майнового страхування, як правило, укладаються на один рік із подальшою їх пролонгацією на наступний період, тобто умовно на неви-

значений термін, він вважається пролонгованим на наступний рік за умови внесення до закінчення поточного року певної частини страхових платежів, розрахованих на наступний рік.

Під час укладання договорів страхування майна використовуються чотири системи страхової відповідальності залежно від системи страхування майна, які обов'язково зазначаються у договорі страхування. Це відіграє важливу роль за настання страхових подій, що передбачені договором страхування. Відповідно, виокремлюють такі системи страхування майна (рис. 2). Страхування майна в Україні здійснюється в добровільній і обов'язковій формах. Страхування майна фізичних осіб здійснюється в основному в добровільній формі, тоді як значна частина майна юридичних осіб страхується в обов'язковій формі. Насамперед це стосується тих об'єктів, які мають високу вартість та зачіпають майнові інтереси не тільки окремих суб'єктів господарювання, але й національні інтереси.

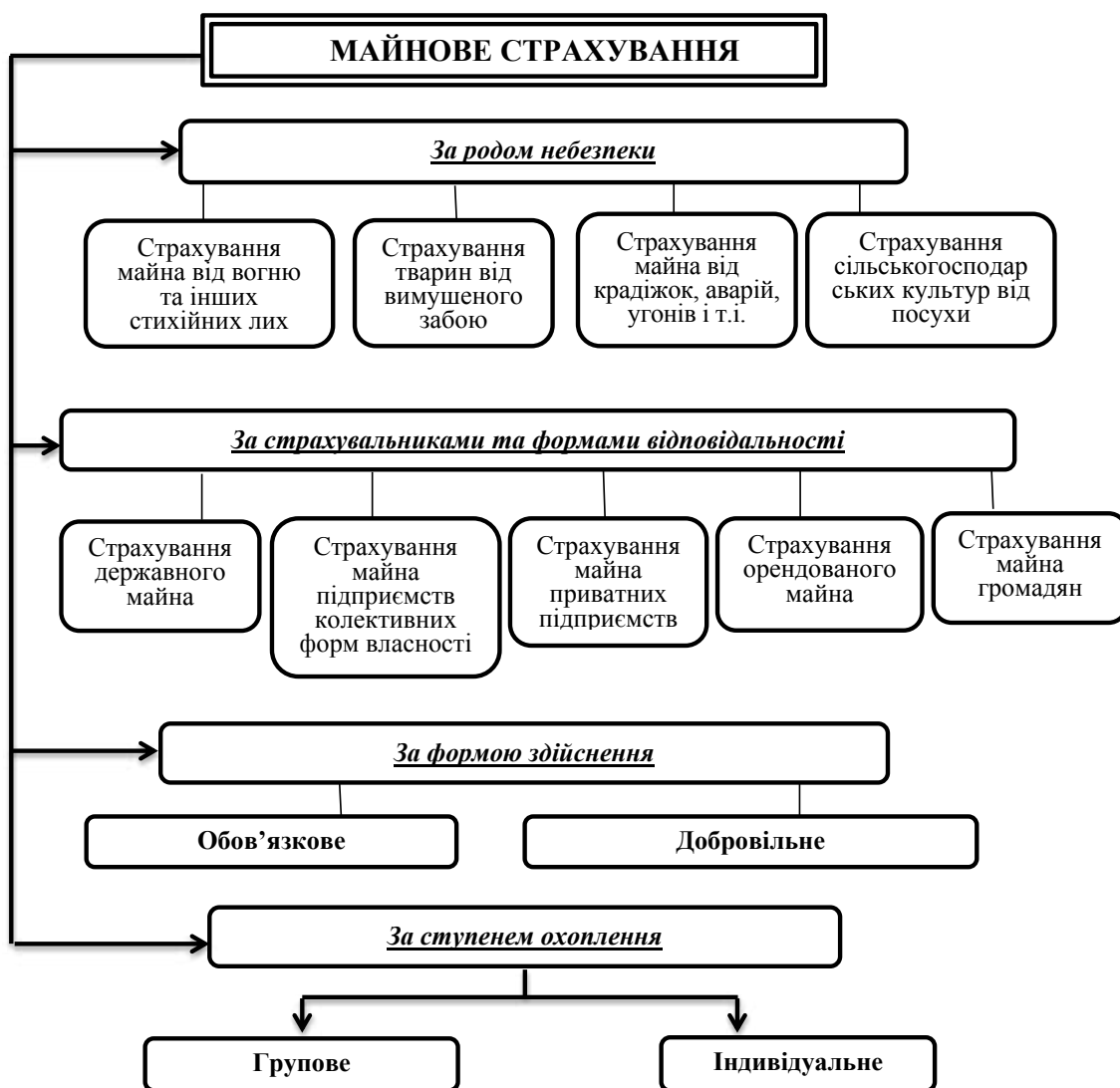

Рис. 1. Класифікація майнового страхування [2]

Хочеться відмітити, що ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків. Загальна кількість страхових компаній станом на 31.12.2017 р. становила 294, у тому числі СК "life" – 33 компанії, СК "non-life" – 271 компанія, (станом на 31.12.2016 р. – 310 компаній, у тому числі СК "life" – 39 компаній, СК "non-life" – 271 компанія). Кількість страхових компаній має тенденцію до зменшення, так, за 2017 рік порівняно з 2016 роком, кількість компаній зменшилася на 16 СК, порівняно з 2015 роком зменшилася на 67 СК.

За 2017 рік частка валових страхових премій щодо ВВП залишилися на рівні 2016 року та становила 1,5%; частка чистих страхових премій щодо ВВП за 2017 рік становила 1,0%, що на 0,1 в.п. менше порівняно з відповідним показником 2016 року.

Порівняно з 2016 роком на 8 261,5 млн. грн. (23,5%) збільшився обсяг надходжень валових страхових премій, обсяг чистих страхових премій збільшився на 2 030,6 млн. грн. (7,7%).

Збільшення валових страхових премій відбулося майже за всіма видами страхування, а саме: страхування фінансових ризиків (збільшення валових страхових платежів на 1 997,7 млн. грн. (55,5%)); автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка») (збільшення валових страхових платежів на 1335,5 млн. грн. (14,4%)); страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ (збільшення валових страхових платежів на 1046,2 млн. грн. (41,0%)); страхування майна (збільшення валових страхових платежів на 956,5 млн. грн. (23,1%)); страхування відповідальності перед третіми особами (збільшення валових страхових платежів на 831,1 млн. грн. (39,7%)); медичне страхування (збільшення валових страхових платежів на 525,8 млн. грн. (22,3%)); страхування від нещасних випадків (збільшення валових страхових платежів на 471,4 млн. грн. (56,3%)); страхування вантажів та багажу (збільшення валових страхових платежів на 312,1 млн. грн. (7,1%)); авіаційне страхування (збільшення валових страхових платежів на 263,2 млн. грн. (52,5%)); стра-

хування медичних витрат (збільшення валових страхових платежів на 164,0 млн. грн. (22,6%)) [6].

Як ми бачимо зі статистичних показників страхового ринку, збільшення валових страхових премій відбулося майже за всіма видами страхування. Щодо ринку страхування майна виплати за договорами майнового страхування становлять незначну суму порівняно з платежами (рис. 3).

Так, як видно з рис. 2, найбільшу величину вони становили в 2012 р., а саме 542,77 млн. грн., що становило тільки 12,2% від суми чистих страхових платежів за цей же період, а найменша величина страхових виплат становила 206,71 млн. грн. у 2013 році (5,0% від суми чистих страхових платежів за цей же період) [4; 5; 6].

Хочеться відмітити, що класична процедура страхування передбачає огляд, оцінку і складання опису застрахованого майна. Оцінку проводить, як правило, незалежний експерт, залучений або клієнтом, або страховою компанією. Основною перевагою класичної процедури є якнайповніший і найадекватніший захист майна, про яке турбується клієнт. Так, максимальна сума зі страхування нерухомості і майна може бути понад мільйон гривень, франшиза (умовна чи безумовна) у більшості страховиків становить 1–3% від страхової суми. Страховий тариф зручний тим, що він демократичний. Так, наприклад, ремонт вартістю 750 тис. грн. можна застрахувати трохи більше ніж за 2–3 тис. грн. на рік. Середній тариф на ринку коливається в межах 0,4–1,3%.

Завжди вигідніше було купувати за одним договором страхування комбінацію різних страхових послуг. Програми комплексного страхування покликані охопити максимально можливий спектр ризиків. Є два варіанти розроблення подібних продуктів для юридичних осіб – формування найбільш широкого страхового покриття, що враховує всі основні ризики підприємства, або ж створення програми за модульним принципом, яка дає змогу за бажання клієнта додавати до основного продукту необхідні опції. Більшість комплексних програм будуються за класичними основними напрямками страхування.

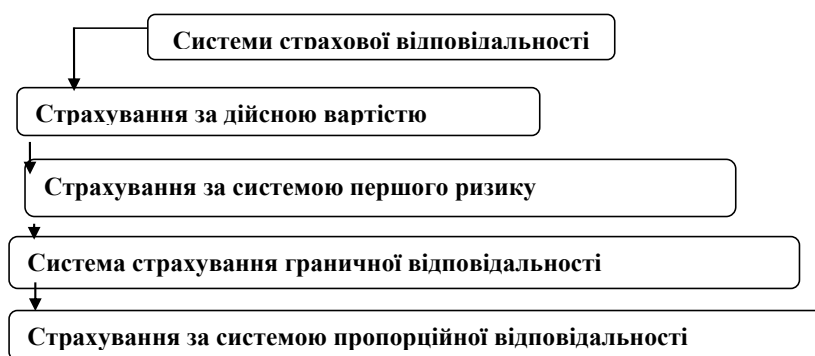

Рис. 2. Системи страхування майна [2]

Перспективи розвитку майнового страхування вимагають суттєвих змін у системі підготовки та забезпечення фахівців страхового ринку (актуаріїв, андеррайтерів, сюрвеєрів, аварійних комісарів, аджастерів, брокерів).

Однією з найважливіших умов успішного розвитку майнового страхового ринку є «паблік релейшнз» – формування споживчого попиту за допомогою комунікацій зі споживачами шляхом їх страхової освіти через засоби масової інформації, а також вдосконалення страхових продуктів та процесу аквізії.

Страховий ринок майнового страхування України досі має невикористані резерви. В державі застраховано лише близько 15–20% ризиків, тоді як у більшості розвинутих країн цей показник досягає 90–95 % [2].

Вибір страхових компаній, у яких юридична або фізична особа може застрахувати своє майно, досить великий. Страховики для нарощення страхових премій пропонують приблизно однакові умови страхування та страхові пакети, але щодо здійснення виплат їх політика щодо клієнтів суттєво різниться. Характерним для багатьох крупних

страхових компаній є низький рівень задоволення страхових інтересів середніх та дрібних страховальників, де обсяги страхових виплат суттєво занижуються. При цьому страховики часто не мають бажання пролонгації договору страхування з такими клієнтами [3].

Не менш важливою проблемою є низький рівень доходів населення. Попит на страхові послуги залишається дуже низьким.

Тенденція зміни основних показників діяльності страхового ринку за 2015–2016 роки свідчить про наявність якісних зрушень на цьому ринку, тому доцільним буде дослідити страхову діяльність у цих роках (табл. 1).

На основі даних табл. 1 можна констатувати, що з кожним роком валові та чисті страхові премії, валові та чисті страхові виплати зменшуються.

У процесі аналізу страхових платежів за договорами страхування майна виявлено, що значну частину займають платежі від юридичних осіб – понад 50%, тоді як від фізичних осіб надходження становлять 10% від суми валових страхових платежів за цм видом страхування. Це пояснюється більшою страховою активністю юридичних осіб,

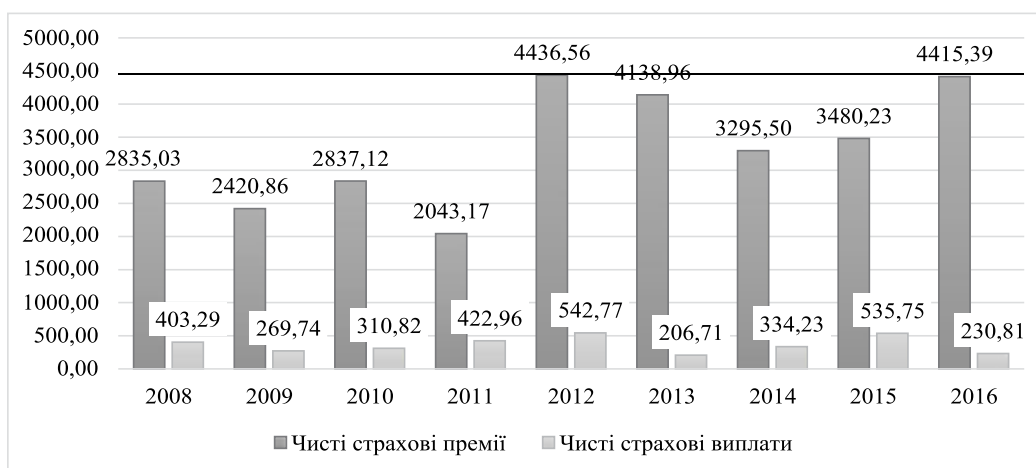

Рис. 3. Динаміка чистих страхових премій та виплат зі страхування майна протягом 2008–2016 рр., млн. грн. [6]

Таблиця 1

Страхова діяльність у 2012–2016 роках

Показники	Темп приросту за 2013/2012 рік		Темп приросту за 2014/2013 рік		Темп приросту за 2015/2014 рік		Темп приросту за 2015/2016 рік	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Валові страхові премії	3 670,30	40,4	-3 442,80	-27,0	-5 826,30	-62,6	656,2	18,8
Валові страхові виплати	-550,90	-24,2	-158,30	-9,2	-1 137,30	-72,4	-284	-65,5
Чисті страхові премії	101,30	10,9	5 700,10	552,4	-4 543,80	-67,5	445,2	20,3
Чисті страхові виплати	-462,60	-21,7	-134,40	-8,0	-1 110,30	-72,1	279,9	-65,2

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [6]

адже для підтримання своєї діяльності їм важливо забезпечити відновлення своїх виробничих потужностей після непередбачуваних пошкоджень. Страхування майна дає змогу убезпечити підприємство від вилучення значних сум коштів з обігу для відновлення своєї діяльності внаслідок несприятливих подій.

Висновки з проведеного дослідження. Провівши аналіз розвитку майнового страхування в Україні за останні роки, можна дійти висновку, що добровільне страхування майна в Україні знаходиться на стадії зародження, адже у загальній сумі премій, отриманих від громадян, частка страхування нерухомого майна громадян свідчить про відносно низьку страхову культуру. Одним із чинників, що вплинули на майнове страхування, була економічна криза 2014–2015 років. З року в рік спостерігається скорочення кількості як страхових компаній, що здійснюють страхування життя, так і страхових компаній, що здійснюють страхування видів, відмінних від страхування життя.

Нестабільність економічної ситуації в державі і відсутність єдиної державної стратегії щодо розвитку ринку страхових послуг в державі спричиняють низький рівень довіри до страховиків серед населення та негативно впливають на розвиток страхування в Україні.

Вирішити ці проблеми можна було б таким чином:

- розробити єдину цілеспрямовану державну програму розвитку страхового ринку в Україні [7];
- привести вітчизняне страхове законодавство у відповідність до норм, правил та вимог країн ЄС;
- здійснити ефективний контроль за діяльністю страховиків з боку держави;
- довести до потенційних споживачів переваги майнового страхування.

Таким чином, реалізувавши ці рекомендації, можна було б забезпечити позитивні зміни на ринку страхових послуг в Україні, що дало б можливість використовувати його як інструмент соціального захисту населення, а також механізм акумулювання значних фінансових ресурсів з їх подальшим інвестуванням.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бабенко М. Комплексні програми страхування допоможуть заощадити / М. Бабенко. URL: http://www.bankchart.com.ua/finansii/strahuvannya_biznesu/statti/kompleksni_rogrami_strahuvannya_dopomozhut_zaoschaditi.
2. Вовчак О.Д. Страхова справа : [підручник] / О.Д. Вовчак. К. : Знання, 2011. – 390 с.
3. Вірбулевська О.В. Проблеми та перспективи розвитку страхового ринку регіонів України / О.В. Вірбулевська. URL: [http://www.kdu.edu.ua/statti/2006-5-1\(40\)/143.pdf](http://www.kdu.edu.ua/statti/2006-5-1(40)/143.pdf).
4. Консолідовані звітні дані страховиків за 2008-2016 рр. / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері фінансових послуг в Україні. URL: <http://nfp.gov.ua>.
5. Ніколаєва А.М., Остапук І.М. Стан розвитку страхового ринку в Україні / А.М. Ніколаєва, І.М. Остапук // Економічний форум. 2012. № 2. С. 77–81.
6. Підсумки діяльності страхових компаній України. URL: <http://www.forinsurer.com.ua>.
7. Романовська Ю.А. Аналіз страхового ринку України / Ю.А. Романовська // Економіка та суспільство. 2016. № 7. С. 830–837.

REFERENCES:

1. Babenko M. Comprehensive insurance programs will help save money / M. Babenko [Electronic resource]. Access mode: http://www.bankchart.com.ua/finansii/strahuvannya_biznesu/statti/kompleksni_rogrami_strahuvannya_dopomozhut_zaoschaditi.
2. Vovchak O.D. Insurance business: [textbook] / O.D. Lupus. K.: Knowledge, 2011. 390 p.
3. Virbulevskaya O.V. Problems and prospects of development of the insurance market of regions of Ukraine / O.V. Vyrbulevskaya [Electronic resource]. – Access mode: [http://www.kdu.edu.ua/statti/2006-5-1\(40\)/143.pdf](http://www.kdu.edu.ua/statti/2006-5-1(40)/143.pdf).
4. Consolidated reporting data of insurers for 2008-2016 / National Commission for the regulation of state financial services in Ukraine [Electronic resource]. – Mode of access: <http://nfp.gov.ua>.
5. Nikolaeva AM, Ostapuk I.M. The state of the insurance market in Ukraine / AM Nikolaev, I.M. Ostapuk // Economic forum. – 2012. – No. 2. – P. 77-81.
6. Summary of the activity of insurance companies of Ukraine [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.forinsurer.com.ua>.
7. Romanovskaya Yu.A. Analysis of the insurance market of Ukraine / Yu.A. Romanovskaya // Economics and Society. – 2016. – No. 7. – P. 830-837.

Bratiuk V.P.

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Finance
Mukachevo State University

Medentsi I.I.

Master,
Mukachevo State University

ANALYSIS OF THE CURRENT STATE OF THE PROPERTY INSURANCE MARKET IN UKRAINE

Modern transformational processes of the world and national economy necessitate the development of the property insurance market. Sub-branch of property insurance acts as a compulsory element of each socio-economic system of society as a whole. Effective functioning of the Ukrainian economy is impossible without a well-developed insurance system.

We would like to note that the insurance market is the second in terms of capitalization among other non-bank financial markets. The total number of insurance companies as at 31.12.2017 was 294, including "life" insurance companies – 33 companies, "non-life" IC – 271 companies, (as of December 31, 2014 – 310 companies, including "life" IC – 39, "non-life" IC – 271). The number of insurance companies tends to decrease, as in 2017 compared to 2016, the number of companies decreased by 16 IC, compared with 2015 decreased by 67 IC.

In 2017, the share of gross insurance premiums in relation to GDP remained at the level of 2016 and amounted to 1.5%; the share of net insurance premiums in relation to GDP in 2017 was 1.0%, which is 0.1 pp less compared to the corresponding indicator in 2016.

Compared to 2016, the volume of gross insurance premiums increased by 8 261.5 million UAH (23.5%), the volume of net insurance premiums increased by 2 030.6 million UAH (7.7%).

The increase in gross insurance premiums was made for almost all types of insurance, namely: insurance of financial risks (increase of gross insurance payments by 1 997.7 million UAH (55.5%)); motor insurance (CASCO, OSTsPV, Green Card) (increase of gross insurance payments by 1 335.5 million UAH (14.4%)); insurance against fire risks and risks of natural phenomena (increase of gross insurance payments by 1 046.2 million UAH (41.0%)); property insurance (increase in gross insurance payments by 956.5 million UAH (23.1%)); liability insurance to third parties (increase of gross insurance payments by 831.1 million UAH (39.7%)); medical insurance (increase of gross insurance payments by 525.8 million UAH (22.3%)); accident insurance (increase of gross insurance payments by 471.4 million UAH (56.3%)); insurance of cargoes and luggage (increase of gross insurance payments by 312.1 million UAH (7.1%)); aviation insurance (increase of gross insurance payments by 263.2 million UAH (52.5%)); medical expenses insurance (increase of gross insurance payments by 164.0 million UAH (22.6%)).

The Ukrainian property insurance market still has unused reserves. In the state, only about 15-20% of the risk is insured, while in most developed countries this indicator reaches 90-95%.

Having analysed the development of property insurance in Ukraine in recent years, it can be concluded that voluntary property insurance in Ukraine is in its infancy since, in the total amount of premiums received from citizens, the share of real estate insurance of citizens testifies to relatively low insurance culture. One of the factors that influenced property insurance was the economic crisis of 2014–2015. From year to year, there is a decrease in the number both of life insurance companies and insurance companies that provide insurance for types other than life insurance.

The instability of the economic situation in the state and the lack of a unified state strategy for the development of the insurance services market in the country cause a low level of trust among insurers among the population and adversely affect the development of insurance in Ukraine.

To solve these problems could be as follows:

- develop a single purposeful state program for the development of the insurance market in Ukraine;
- bring domestic insurance legislation in accordance with the standards, rules, and requirements of EU countries;
- carry out effective control over the activity of insurers by the state;
- bring potential consumers to the benefits of property insurance.

Thus, having implemented these recommendations, it would be possible to ensure positive changes in the insurance market in Ukraine, which would allow using it as an instrument of social protection of the population, as well as the mechanism of accumulation of significant financial resources with their further investment.